

УДК 330.341.1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Воробйова О.С.

Таврійський державний агротехнологічний університет

У статті розглянуті теоретичні засади інноваційно-інвестиційного розвитку сільського господарства. Досліджено складові інноваційно-інвестиційного розвитку. Розкрито сутність економічних категорій «інновації» та «інвестиції». Розглянуто передумови інноваційно-інвестиційного розвитку. Обґрунтовано термін «інноваційно-інвестиційний розвиток».

Ключові слова: інновації, інвестиції, розвиток, сільське господарство, інноваційно-інвестиційний розвиток.

Постановка проблеми. Особливістю сучасного розвитку сільського господарства є його направленість на збільшення конкурентоспроможності за рахунок прискорення науково-технічного потенціалу, який забезпечує зниження рівня ресурсоемності виробництва та зростання його виробництва. Тому в наш час саме інновації набувають все більшої актуальності. Що стосується аграрного виробництва, інтерес до проблеми інновацій викликаний в першу чергу структурними змінами в системі виробничих відносин. Перехід на ринкові відносини визначив наукове обґрунтування витрат на виробництво інновацій, обсяг необхідних інвестицій. У цьому зв'язку інноваційний процес розглядається не тільки як розробка ідеї (задуму), але і її втілення, в результаті чого інновація перетворюється в кінцевий продукт (послугу) або технологію для подальшого практичного використання. Таким чином інновації повинні стати вирішальним фактором розвитку всіх сільськогосподарських підприємств країни. Незважаючи на те, що інноваційно-інвестиційний розвиток досить важливий, в наукових працях йому приділяється замало уваги, що в свою чергу свідчить про високу актуальність даної теми.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Теоретичні й методологічні засади в області інноваційно-інвестиційного розвитку, розкриття його сутності а також особливостей знайшли відображення в працях таких вчених, як: Й. Шумпетер, П. Саблук, С. Покропивний, Н. Ігошин, А. Городецький, А. Вороніна, С. Мочерний та ін. Незважаючи на це, низка питань, пов'язаних з інноваційно-інвестиційним розвитком в сільському господарстві потребують подальшого дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день досить багатограним є термін «інноваційно-інвестиційний розвиток». У даній статті пропонується авторське тлумачення цього терміну, розкриття його сутності та складових.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розгляд та аналіз теоретико-методологічних основ та складових елементів інноваційно-інвестиційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах інноваційно-інвестиційний розвиток є невід'ємною складовою процвітання будь-якої країни. На сьогодні в науковій літературі немає однозначного трактування терміну «інновація».

Розпочинаючи з 20-30 років ХХ ст. здійснюються наукові дослідження в теорії інновацій. Першим в наукову літературу його ввів Й. Шумпетер.

Інновація за різних умов визначається як процес і як кінцевий результат діяльності, втілений у вигляді новітнього або удосконаленого продукту, нових послуг, що мають ринковий попит або соціально-економічну значимість для суспільства, новітнього або удосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності. Внаслідок інновацій суттєво змінюються кількісні та якісні характеристики сфер виробництва та споживання, прискорюється економічний розвиток, забезпечується інтенсифікація суспільного виробництва [3, с. 11].

Окрім цього, виділяються декілька підходів до визначення інновацій: вузький і широкий. Згідно з вузьким підходом інновація пов'язана з новою технікою, промисловим виробництвом та технологією. Прихильниками даного підходу є В. Хіпель, Б. Санто та ін. [19]. Це обумовлено наступними причинами:

- можливістю обчислити вагомі економічні результати технологічних інновацій (в порівнянні з іншими видами) та досить швидкого досягнення даних результатів;
- досить великим значенням прогресу в економічному зростанні країни, а також технологічних зрушень у виробництві.

У широкому розумінні інновації розглядають як винаходи у вигляді нових продуктів, послуг, прибуткове використання ідей, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, комерційного та фінансового характеру. Цей підхід притаманний більшості зарубіжних науковців. Прикладом даного підходу є трактування терміну «інновація» Х. Барнет розглядає інновацію як будь-яку якісно нову ідею [1]. Тобто даний підхід властивий виробничий та інтелектуальній практиці людини і представляє собою діяльність, у процесі якої:

- удосконалюються створені людиною об'єкти матеріальної сфери;
- розробляються засоби, методи, форми економічного, соціального, юридичного та організаційного характеру;
- створюються нові продукти і явища, послуги, які переходять в господарську діяльність.

Цього підходу дотримуються Д. Тідд, М. Портер, Д. Бессант та ін. [16].

Нами запропоновано наступне тлумачення поняття «інновація». Інновація – це результат

наукових розробок і досліджень, який спрямований на створення нового або удосконалення вже існуючого продукту (послуги, товару), є затребуваним ринком і забезпечує якісне зростання ефективності процесів або виробництва продукції з урахуванням можливих ризиків. Інновація повинна володіти такими характеристиками: новизна, можливість використання в будь-якій сфері діяльності, повинна бути реалізована на ринку, забезпечувати економічний та інші види ефекту. Головною відмінністю даного трактування є те, що інновація обов'язково повинна бути затребувана ринком а також урахувати всі можливі ризики.

Інноваційний розвиток сільськогосподарського виробництва можливий за умов організованої та ефективно функціонуючої інноваційної системи. Вона представляє собою сукупність взаємодіючих процесів – створення та освоєння нововведень із комплексним забезпеченням інноваційних процесів в аграрній сфері. Інноваційний розвиток виступає як складний економічний процес, який стосується відтворення продукту, забезпечує життєдіяльність людини на новому і вищому якісному рівні розвитку продуктивних сил і виробничих взаємозв'язків між його учасниками.

Аналіз літературних джерел показав, що деякі дослідники вважають, що інноваційний розвиток – це після наукова діяльність, коли використовується вже готовий продукт [9]. Деякі науковці розглядають дану категорію в сукупності з наукою [9]. Безумовно дана категорія пов'язана як з процесом створення, так із впровадженням і поширенням інновацій.

На нашу думку, інноваційний розвиток – це процес розвитку галузі, який передбачає впровадження та застосування продуктів науково-технічної та інтелектуальної діяльності, а також інноваційних програм, сприяє підвищенню конкурентоспроможності галузі.

В наш час інноваційний розвиток не можливий без інвестицій, процес інноваційного розвитку буде відбуватися більш результативно при присутності фінансової допомоги протягом тривалого періоду. Забезпечення економічного зростання в аграрному секторі, збільшення конкурентоздатності та інноваційного розвитку можливе за умови підвищення інвестиційного процесу, який сприяє розвиненню сільського господарства.

Процес інвестування має глибокі історичні корені. Інвестиції виникли в умовах становлення товарно-грошових відносин під впливом конкретних потреб як спосіб розв'язання суперечностей між потребами і можливостями розширення виробництва товарів і послуг. По мірі розвитку інвестування використовувалось для стимулювання того чи іншого виду діяльності у вигляді різних форм фінансової підтримки.

Термін «інвестиції» походить від латинського слова «investire», що в перекладі означає «вкласти». Існують різноманітні тлумачення терміну інвестиції, які відображають множинність підходів до розкриття їх економічної сутності, яка обумовлена особливостями розвитку національного господарства, а також від форми та методів господарювання. В широкому розумінні інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення.

П. Самуельсон дає наступне визначення інвестицій – відмову від своєчасного споживання заради збільшення випуску в майбутньому. Інвестиції в його розумінні включають вкладення в матеріальний капітал (інфраструктуру, обладнання, запаси) і нематеріальний капітал (освіту або людський капітал, дослідження, розробки а також здоров'я) [18]. Приблизно так міркував і Дж. Кейнс, який вважав, що з одного боку, інвестиції – це поточний приріст цінності капітального майна в наслідок виробничої діяльності даного періоду, а з іншого, – та частина доходу за даний період, яка не була використана для споживання [12]. Позитивним моментом в даному визначенні є те, що автори вказують на зворотній зв'язок між споживанням і інвестиціями, а також розглядають вкладення в нематеріальні активи.

Необхідно врахувати, що, відволікаючи активи (дохід) у цьому (поточному) періоді, отримати прибуток можна двома принципово різними способами, включаючи такий спосіб, як відсотки за вкладами: через купівлю і перепродаж цінних паперів або вторинних активів; через відтворення діючих і створення нових підприємств і організацій для виробництва товарів і послуг. Різниця між двома цими напрямками інвестицій дуже істотна і їх не можна звести в одному терміні. Тому слід розрізняти реальні та фінансові інвестиції. Фінансові інвестиції являють собою вкладення капіталу в довгострокові фінансові активи – паї, акції, облігації.

Реальні інвестиції – це вкладання в основний капітал в різноманітних формах: у формі виробничого капіталу (основні і оборотні фонди підприємств, будівництво і капітальний ремонт); у формі землі та інших природних ресурсів (придбання родовищ для видобування корисних копалин); нематеріальних активів – придбання патентів, товарних знаків, ліцензій; вкладення в наукові дослідження, освіту; придбання нового бізнесу.

В реальних інвестиціях на перший план виходять інвестиції в основний капітал. Основною причиною цього є той факт, що своєчасне оновлення основного капіталу визначає конкурентоспроможність і економічну динаміку країни. Принципово важливим є і те, яка частка і структура інвестицій, що надходять з-за кордону. При цьому на економічну динаміку впливатиме частка фінансових інвестицій в складі іноземних. У період кризи різний відтік фінансових інвестицій здатний послужити капіталізатором розвитку кризи і вплинути на його глибину. З цього можна зробити висновок, що саме реальні інвестиції є основою довгострокового економічного зростання і саме їх необхідно стимулювати.

У наведених визначеннях проводиться розмежування між реальними і фінансовими інвестиціями, і це значне просування у конкретизації поняття інвестицій. Іноді замість реальних інвестицій використовують поняття капітальних вкладень, а замість фінансових вкладень вживається поняття спекулятивні інвестиції. Досить логічно, що найбільш корисним для суспільства є саме реальні інвестиції, так як вони сприяють не тільки простому а й розширеному відтворенню, а також є основою економічного зростання країни. Інвестиції можуть вкладатися в розширення вже існуючого виробництва або творення абсолютно

нових підприємств з новими технологіями, які виробляють нову високоякісну продукцію. Перехід на якісно високий рівень розвитку економіки країни сприяють інвестиції, саме у створенні нових підприємств, а базою для них є нові розробки, тобто інновації.

Згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність» під інвестиціями розуміють всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [17].

Трактування сутності поняття «інвестиції» наведено в таблиці 1.

Проаналізувавши сутність різних трактувань понять терміну «інвестиції», ми вважаємо, що інвестиції – це фінансовий чи фізичний капітал, а також інтелектуальні цінності юридичних або фізичних осіб, що вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, з метою отримання прибутку і(або) соціального, екологічного або іншого корисного ефекту для інвестора, держави та суспільства.

Існують деякі чинники, за умови яких інвестори неохоче вкладають кошти в виробництво сільськогосподарської продукції, до них можна віднести:

- Великі ризики (сільськогосподарське виробництво залежить від великої кількості факторів, на які а ні виробник, а ні інвестор вплинути не можуть);
- Тривале очікування прибутку.
- Існує необхідність модернізації сільськогосподарського виробництва. Саме інвестування в цю галузь тягне за собою додаткові витрати у вигляді закупівлі нового обладнання, оновлення техніко-технологічного парку.

Єрмаков О.Ю. трактує інноваційно-інвестиційний розвиток як інтенсивне відтворення людських, виробничих, фінансових та земельних ресурсів через впровадження комплексних інноваційних процесів та їх фінансове забезпечення.

Т. Гринько пов'язує інноваційно-інвестиційний розвиток з терміном інноваційний потенціал. Він розглядає інноваційний потенціал як сукупність природних і трудових ресурсів, організаційних та інформаційних компонентів, матеріальних умов, що функціонують як єдине ціле в умовах впливу факторів зовнішнього середовища з метою вирішення завдань інноваційної діяльності [5].

В. Гусев трактує інноваційно-інвестиційний розвиток як досягнення економічного розвитку шляхом широкомасштабного введення у практичну діяльність через інноваційні процеси продуктів інтелектуальної праці як знань, технологій, науково-технічних розробок, організаційно-управлінських рішень тощо для їх комерціалізації і(або) досягнення соціального ефекту [6].

Нами пропонується таке визначення: «інноваційно-інвестиційний розвиток сільського господарства» – це системний і послідовний процес щодо реалізації інноваційно-інвестиційних проектів в агропромисловому комплексі країни, з метою підвищення економічної, екологічної та соціальної ефективності виробництва». На нашу думку, дане визначення «інноваційно-інвестиційного розвитку» більш повно розкриває його зміст та сутність, а також відповідає сучасним економічним вимогам.

Висновки і пропозиції. Аналіз наукових праць дає нам змогу виявити найсуттєвіші складові інноваційно-інвестиційного розвитку. Було запропоновано нове тлумачення терміну «інновації»

Таблиця 1

Визначення поняття «інвестиції»

Автор	Характеристика
К. Макконелл, С. Брю	Інвестиції – це витрати на будівництво нових заводів, на верстати й устаткування, витрати на виробництво і накопичення засобів виробництва, витрати на поліпшення освіти, здоров'я робітників або підвищення мобільності робочої сили [13].
Л. Гітман, М. Джонк	Інвестиція – це спосіб розміщення капіталу, який має забезпечити збереження або зростання суми капіталу [4].
П. Массе	Інвестиції – це акт вкладання капіталу [14].
К. Еклунд	Інвестиції – це економічні ресурси, що спрямовуються на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення або модернізацію економічного апарату [2].
У. Шарп	В найбільш широкому розумінні слово «інвестувати» означає розлучитися з грошима сьогодні, щоб отримати більшу суму в їх майбутньому.
А. Сміт	Інвестиції – заощадження які не споживаються, а спрямовуються на створення виробничого устаткування або технічних удосконалень [8].
Долан Е.Дж., Ліндсей Д.	Інвестиції – збільшення обсягу, функціонуючого в економічній системі капіталу, тобто запропонованої кількості засобів виробництва, створених людьми [7].
Б. Карлоф	Інвестиції – це реалізація будь-яких економічних проектів на даний час з метою тримання соціального чи екологічного ефекту.
Покропивний С.Ф.	Інвестиції – це довгострокові вкладення капіталу (грошей) у підприємницьку діяльність з метою отримання певного доходу (прибутку) [15].
Ігошин Н.В.	Інвестиції – це витрати грошових засобів, які направлені на відтворення капіталу, його підтримку та розширення [10].
Городецький А.Е., Вороніна А.А.	Інвестиції – це економічна категорія, яка характеризує довгострокове вкладення капіталу в об'єкти підприємницької діяльності з метою отримання прибутку.
Федоренко В.Г.	Інвестиції – довгострокові вкладення капіталу в підприємства та галузі економіки з метою його нарощення в майбутньому та отримання прибутку [20].
Мочерний С.В.	Інвестиції – довгострокові вкладення капіталу в різні сфери і галузі народного господарства в середині країни та за її межами [8].

Джерело: складено автором на основі досліджуваних джерел

та «інвестиції». Інвестиції являють собою процес фінансування економічного розвитку, а інновації являють собою напрями вкладення коштів. Отже, інновації можна визначити якісною складовою економічного зростання, а інвестиції кількісною. Інновація – це результат наукових розробок і досліджень, який спрямований на створення нового або удосконалення вже існуючого продукту (послуги, товару), є затребуваним ринком і забезпечує якісне зростання ефективності процесів або виробництва продукції з урахуванням можливих ризиків. Головною відмінністю даного трактування є те, що інновація обов'язково повинна бути затребувана ринком а також урахувати всі можливі ризики. Інвестиції – це фінансовий чи фізичний капітал,

а також інтелектуальні цінності юридичних або фізичних осіб, що вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, з метою отримання прибутку і (або) соціального, екологічного або іншого корисного ефекту для інвестора, держави та суспільства. «Інноваційно-інвестиційний розвиток сільського господарства» – це системний і послідовний процес щодо реалізації інноваційно-інвестиційних проектів в агропромисловому комплексі країни, з метою підвищення економічної, екологічної та соціальної ефективності виробництва». На нашу думку, дане визначення «інноваційно-інвестиційного розвитку» більш повно розкриває його зміст та сутність, а також відповідає сучасним економічним вимогам.

Список літератури:

1. Барнет Х.С., Гринь А.М., Наумова Н.А. Вопросы формирования системы управления инновационным образовательным проектом // Университетское управление. 2006. – № 5(45). – С. 45-54.
2. Бланк І.А. Основи інвестиційного менеджменту. Т. 1 / Бланк І.А. – К.: Ельга – Н., Ника-Центр, 2001. – 348 с.
3. Бодров В.Г. Інноваційно-інвестиційна модель сталого розвитку національної економіки: навч.-метод. матеріали / В.Г. Бодров, В.О. Гусев, В.Ф. Мартиненко. – К.: НАДУ, 2009. – 60 с.
4. Гитман Л.Дж. Основы инвестирования / Л.Дж. Гитман, М.Д. Джонк. – М.: Дело, 1997. – 1008 с.
5. Гринько Т. Щодо інноваційного потенціалу як складової частини інноваційної активності підприємств / Т. Гринько // Інноваційний аспект. – 2010. – № 5. – С. 56–58.
6. Гусев В.А. Стан та перспективи розвитку регіональної інноваційної інфраструктури (на прикладі Харківської області) / В.А. Гусев, М.Г. Ерьомін, О.С. Кузьменко, Є.В. Мурзикіна // Інвестиції та інноваційний розвиток. – 2009. – № 1. – С. 41–46.
7. Долан Э.Дж. Микроэкономика / Э.Дж. Долан, Д. Линдсей; пер. с англ. В. Лукашевича и др.; под. общ. ред. Б. Лисовика и В. Лукашевича. – СПб., 1997. – 448 с.
8. Економічний енциклопедичний словник: у 2-х т. [за ред. С.В. Мочерного]. – Львів: Світ, 2005. Т. 1. – 616 с.; Т. 2. – 568 с.
9. Захарченко В.І., Корсікова Н.М., Меркулов М.М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.
10. Игошин Н.В. Инвестиции. Организация управления и финансирование: [учебник для вузов] / Н.В. Игошин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 542 с.
11. Карпінський Б.А. Інвестиційний клімат України / Б.А. Карпінський // Фінанси України. – 2001. – № 7. – С. 139-149.
12. Классика экономической мысли: сочинения / [В. Петти, А. Смит, Д. Риккардо, Дж. Кейнс, М. Фидмен]. – М.: Из-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 896 с.
13. Макконелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю; [пер с 16-го англ. изд.] – М.: ИНФРА-М, 2007. – 940 с.
14. Массе П. Критерии и методы оптимального определения капиталовложения. – М., 1971.
15. Покропивний С.Ф. Інноваційний менеджмент у ринковій системі господарювання // Економіка України. – 1995. – № 2. – С. 24.
16. Портер М. Конкуренция. – М.: Вильямс, 2001. – С. 171.
17. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 19 листопада 1991 року / Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.
18. Самуельсон П. Економіка. У 2 т. – М.: Алгон, 1992. – Т. 1. – Передмова; гл. 1; Т. 2. – Гол. 40, 41.
19. Санто Б. Инновация как средство экономического развития. – М.: Прогрес, 1990.
20. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: [навч. посібник] / В.Г. Федоренко. [2-ге вид., доп.]. – К.: МАУП, 2001. – 280 с.

Воробьёва Е.С.

Таврический государственный агротехнологический университет

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СУЩНОСТИ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОГО РАЗВИТИЯ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

Аннотация

В статье рассмотрены теоретические основы инновационно-инвестиционного развития сельского хозяйства. Исследованы составляющие инновационно-инвестиционного развития. Раскрыта сущность экономических категорий «инновации» и «инвестиции». Рассмотрены предпосылки инновационно-инвестиционного развития. Обоснован термин «инновационно-инвестиционное развитие».

Ключевые слова: инновации, инвестиции, развитие, сельское хозяйство, инновационно-инвестиционное развитие.

Vorobyova E.S.

Tavria State Agrotechnological University

THEORETICAL BASES OF DETERMINATION OF ESSENCE OF INNOVATION AND INVESTMENT DEVELOPMENT IN AGRICULTURE

Summary

Theoretical bases of innovative-investment development of agriculture are considered in this article. The components of innovative-investment development were investigated. The essence of economic categories «innovation» and «investment» is exposed. Prerequisites of innovative-investment development are considered. The term «innovation-investment development» is grounded.

Keywords: innovations, investments, development, agriculture, innovation and investment development.